

Нургазы кызы Н.

**БАШТАЛГЫЧ МЕКТЕПТЕ САБАКТЫН ОПТИМАЛДУУ
МЕТОДДОРУНТАНДАП АЛУУ**

Нургазы кызы Н.

ВЫБРАТЬ ОПТИМАЛЬНЫЕ МЕТОДЫ УРОКОВ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Nurgazy k N

**THE CHOICE OF THE OPTIMAL METHODS OF LESSONS AT THE
PRIMARY SCHOOL**

Аннотация: макалада мектептеги билим берүүнүн сапатын жакшыртуу да методдорду оптималдуу колдонуунун мааниси жөнүндө сөз болот.

Негизги сөздөр: окутуу процесси, окутуу процессинин эффективдүүлүгү, сабак, сабактын максаты, методдордун түрлөрү, сабакка болгон негизги талаптар.

Аннотация: В этой статье речь идет о важности оптимального использования методов при повышении качества образования в школе.

Ключевые слова: процесс обучения, эффективность процесса обучения, обучения, содержание курса, методы, виды, основные требования к классам.

Annotation: In this article we will deal with the methods of improving the quality of school education article will talk about the importance of optimal use.

Key words: The learning process, the effectiveness of the learning process, training, course content, methods, types, basic requirements for the classes.

Билим берүү процессинде сабак көп функционалдуу кызматты аткарат, анда педагогиканын баардык процесси камтылып, окуучу менен мугалим ортосундагы мамиленин түзүлүшүнө жардам берет. Сабак бир тараптуу эмес, ар тараптуу баланы өнүктүрүп тарбиялайт.

Сабактын максаттарын, милдеттерин, тибин, формасын, методдорун, оптималдуу тандап уюштуруу менен окуучуларды инсандык өзгөчөлүгүн калыптандырабыз жана сабак өтүү менен инсанга багытталган окутууну ишке ашыра алабыз.

Азыркы мектептин алдында турган зор милдеттер негизинен жаштарды окутуу жана тарбиялоо процессинде ишке ашырылат. Ал эми окутуу жана тарбиялоо процессинин баардык маселелеринин ичинен сабак эң негизги орунду ээлейт. Азыркы сабак биринчиден мектепке коюлуучу учурдун зарыл социалдык талаптарын аткарууга багытталууга жана экинчиден, баардык дидактикалык ишмердүүлүк жана ага байланыштуу илимдердин (психология, физиология, социология ж. б.), алдыңкы педагогикалык тажрыйбанын эң жаңы маалыматтарын эске алуу менен ишке ашырууга тийиш.

Мектепке коюлуучу азыркы социалдык талаптар билим берүүнүн максаттарынын жана милдеттеринин биримдиги, окуу пландарынын жана программаларынын ийкемдүүлүгү менен шайкеш келип, алдынкы педагогикалык практикага, окутуунун жана тарбиялоонун инновациялык методдоруна таянуу менен ишке ашырылмачы.

Бул милдеттерди аткарууда окутуу процессти (сабакты) даярдап өткөрүүнү оптималдаштыруу зор мааниге ээ.

Мүнөздүү белгиси боюнча алганда оптималдаштыруу идеясынын духунда даярдалып өткөрүлгөн, башкача айтканда, окуу процессинин негизги көрсөткүчтөрү (максаты, милдети, мазмуну, сабактын структурасы, окутуу методдору, каражаттары ж. б.)

оптимальдуу тандалып алынып ишке ашырылган сабакты азыркы сабак деп айтууга болот[3]:.

Ал эми сабактын максаты-бул сабак убагында мугалим менен окуучунун биргелешкен ишинин негизинде окуучу ээ боло ала турган болжолдуу натыйжасы болуп эсептелет.

Андыктан, сабакты уюштурууда окутуунун негизги каражатын пайдаланып, окутуунун оптимальдуу методдорун тандалып алынат. Мында, тандалып алынуучу методдор жана каражаттар сабактын мазмунуна туура келеби же жокпу эске алынышы керек.

Ал эми дидактикада окутуунун методдорун тандап алуу төмөнкү факторлор менен аныктала тургандыгы белгиленген[1]:

- окуучуларды окутуунун (билим берүүнүн), тарбиялоонун жана өнүктүрүүнүн негизги милдеттери (сабактын милдеттерин ишке ашырууга керектүү ар түрлүү методдорду салыштырып көрүп алардын ичинен эң мыкты натыйжа бере тургандарын тандап алуу);
- окуу материалынын мазмунунун спецификасы;
- колдонулуучу методдордун окуучулардын интеллектуалдык мүмкүнчүлүктөрүнө туура келиши, окуучулардын даярдыгынын деңгээли;
- материалды окуп үйрөнүүгө керектелинүүчү убакыттын мугалимде болушу;
- мугалимдин методдорду билиши (анын методдорду пайдалана билүү мүмкүнчүлүгү).

Методдордун айрым группаларын пайдалануунун мүмкүнчүлүктөрү төмөнкү маалыматтар менен мүнөздөлөт[4]:

Сөздүк методдор окуучуларга кыска убакыт ичинде чоң көлөмдөгү информацияны айтып берүүгө мүмкүнчүлүк берет, алардын абстракттуу ойлоосунун өсүшүнө түрткү берет. Бирок сөздүк методдор окуучулардын материалды көрсөтмөлүү образдуу типте ойлонууп өздөштүрүүсүн кыйындатат, билгичтиктердин жана көндүмдөрдүн өсүшүнө анча түрткү бербейт.

Сөздүк метод төмөнкүдөй шарттарда колдонулат:

- материал илимий-информациялык мүнөздө болсо;
- окуучулар оозеки информацияларды өздөштүрүүгө даяр болушса;
- мугалим башка методдорго караганда бул методду жакшы билип пайдаланса.

Көрсөтмөлүү методдо материалга көңүл буруу күчөйт, окутуунун эффективдүүлүгү жогорулайт, өзгөчө көрсөтмөлүү образ тибинде ойлогон окуучулар үчүн жакшы натыйжа берет. Бирок көрсөтмөлүү метод абстракттуу ойлонууну, өз оюн байланыштуу речь катарында айтууну өнүктүрбөйт, билгичтиктерди жана көндүмдөрдү анча калыптандырбайт.

Көрсөтмөлүү метод төмөнкүдөй шарттарда:

- материалдын мазмуну көрсөтмөлүү формада туюнтулуп баяндала турган болсо;
- мугалимдин көрсөтмө куралдары бар болсо жана алар окуучуларга жеткиликтүү болсо колдонулат.

Практикалык метод теориянын практика менен байланышын бекемдейт, билгичтиктерди жана машыгууларды калыптандырат. Бирок, бул метод теориялык билимдерди өздөштүрүүнү камсыз кыла албайт, байланыштуу речтин, абстракттуу ойлоонун өсүшүнө тоскоолдук кылат.

Практикалык метод төмөнкү шарттарда колдонулат:

- материалдын мазмунунда практикалык көнүгүүлөр, тажрыйбаларды жасоо, эмгек тапшырмаларын аткаруу камтылган болсо;
- окуучулар практикалык тапшырмаларды аткарууга даяр болушса;
- мугалимде окуу-материалдык куралдар, дидактикалык материал бар болсо.

Репродуктивдүү методдор информацияларды тез жана бекем эстеп калууну камсыз кылат, билгичтиктерди жана көндүмдөрдү калыптандырат. Бирок бул методдор окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүгүн, изденүү ишин толук өнүктүрө албайт.

Репродуктивдүү метод төмөнкү шарттарда колдонулат:

- материалдын мазмуну өтө татаал (же өтө жөнөкөй) болсо, анда бири экинчисинен логикалык түрдө келип чыкпай турган көп сандаган ар түрлүү фактылар, толуп жаткан цифралык же атайын маалыматтар камтылган болсо;
- окуучулар материалды проблемалуу окууга даяр эмес болушса;
- мугалимдин жетишээрлик убактысы болбосо. Изденүү (изилдөө) методдору окуучулардын чыгармачылыктуу окуу, таанып-билүүчүлүк иш-аракетинин өсүшүнө, билимдерге терең аң-сезимдүүлүк менен өз алдынча ээ болуусуна мүмкүндүк берет. Бирок бул методдордо убакыт бир кыйла көп сарп кылынат, практикалык билгичтиктерди жана машыгууларды, өзгөчө эмгектик мүнөздөгү машыгууларды калыптандыруу жетиштүү түрдө ишке ашырылбайт.

Изденүү методдору төмөнкү шарттарда колдонулат:

- материалдын мазмуну орто татаалдыкта болуп, ал мурда окулуп өтүлгөндөр менен өз ара байланышта болсо;
- окуучулар материалды проблемалуу окуп үйрөнүүгө даяр болушса;
- мугалимдердин убактысы жетиштүү болуп изденүү методдорунан пай-даланганды жакшы билсе.

Индуктивдүү методдор жалпылоолорду ишке ашырууга, индуктивдүү корутундулоолорду өнүктүрүүгө жардам берет.

Индуктивдүү метод төмөнкү шарттарда колдонулат:

- материалдын мазмуну окуу китебинде индуктивдик метод менен баяндалып берилген болсо;
- окуучулар индуктивдүү ой жүгүртүүгө даяр болушса;
- мугалимдердин убактысы жетиштүү болуп индуктивдүү методдон пайдаланганды жакшы билсе (бул методдор көбүнчө башталгыч класстарда колдонулат).

Дедуктивдүү методдор дедуктивдик ой корутундулоолорду өнүктүрүүгө жардам берет.

Дедуктивдүү метод төмөнкү шарттарда колдонулат:

- материалдын мазмуну окуу китебинде дедуктивдик метод менен баяндалып берилген болсо;
- мугалим дедуктивдүү методдон пайдаланганды жакшы билсе.

Өз алдынча иштөө методдору көндүмдөрдү жана билгичтиктерди калыптандырат, окуучулардын эрктик сапаттарын өнүктүрөт, аракеттерине ишенимдүүлүктү калыптантат.

Өз алдынча иштөө методу төмөнкү шарттарда колдонулат:

- материал окуучулардын өз алдынча окуп үйрөнүүсү үчүн жеткиликтүү болсо;
- окуучулар материалды өз алдынча окуп үйрөнүүгө даяр болушса;
- окуучулардын өз алдынча иштерин уюштурууга керектүү тиешелүү дидактикалык материалдар жетиштүү болсо.

Ошентип, жогоруда сабакты пландаштыруу боюнча айрым маанилүү деп эсептелген сунуштарды келтирүүгө аракет жасадык. Алардын айрымдары мугалимдерге мурдатан эле белгилүү. Эң башкысы сабакта методдорду оптималдуу пайдалануу мугалимден айрым кесиптик позициясын кайрадан караштырууну талап кылат.

Адабияттар:

1. Бекбоев И. Б. Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери. - Бишкек. “Бийиктик” 2011.
2. Бекбоев И. Б. Азыркы сабакты өткөрүүнүн жаңы технологиялары. -Бишкек. 2010.
3. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения-Москва. 1997.
4. Ибраева Н. И., Байсалов Дж. У., Конурбаева Ж. С. Башталгыч математикалык билим берүү методикасы. -Б: 2005.

Рецензент: к. пед. н., доцент Казиева Г. К.
